

Boerin schrijft boek over
faillissement in Denemarken

Melkkoe van de bank

Henk en Jacqueline van Roekel hadden een goedlopend melkveebedrijf in Denemarken. Toch lieten ze zich bewust failliet verklaren, puur om te kunnen ontsnappen aan de wurggreep van de bank. Die liet via renteswaps hun schulden steeds verder oplopen. Jacqueline, inmiddels de schaamte voorbij, schreef er een boek over.

We schrijven januari 2001. Henk en Jacqueline van Roekel, beiden dan 30 jaar, emigreren met hun bijna twee jaar oude dochtertje naar Denemarken. Thuis in Scherpenzeel (GD) ziet Henk namelijk geen kans de ouderlijke boerderij over te nemen. In Denemarken, het land van rust en ruimte, liggen meer kansen. In Vinderup in het Noordwesten vinden ze een ietwat verouderd bedrijf. Honderd koeien, honderd hectare – voor Deense begrippen niet groot, maar Henk en Jacqueline past die omvang precies. „Genoeg om van te leven en we konden alles zelf doen, zonder vreemde arbeid.“ Datzelfde jaar wordt hun tweede dochtertje geboren.

Investeren en groeien

De financiering van boerenbedrijven gaat in Denemarken anders dan in Nederland. Van de totale koopsom wordt het grootste gedeelte – 70 tot 80 procent – gefinancierd door de zogeheten Kredietforeningen. Deze ‘kredietvereniging’ (vroeger een staatsbedrijf) is een private financiële instelling die het

geld van investeerders belegt, onder andere in de landbouw. Voor het restant van de lening en de noodzakelijke rekening-courant ben je aangewezen op een reguliere bank. „Zo gaat het altijd, en tot dusver was er ook geen vuilte aan de lucht”, aldus de gewezen boerin.

Van begin af aan merken ze dat banken en ook allerlei andere adviseurs in de sector aansturen op investeren en groeien. Wilden ze niet liever een nieuwe stal zetten? Moest er geen jongveestal komen? „Alles en iedereen was gericht op groeien en investeren. De banken riepen alleen maar: ‘Kopen, kopen, kopen!’ Je kreeg als boer het gevoel dat je de boot zou missen als je niet meedeed.”

Lage kosten

Henk en Jacqueline hielden echter voet bij stuk. Het bedrijf was hen groot genoeg; de koeien – robuuste kruislingen – gaven moeiteloos 9.000 liter melk met 5 procent vet en 4 procent eiwit, en dat voornamelijk van eigen ruwvoer. „Wij hoefden niet zo nodig

groter en meer liters. Die laatste liters zijn juist de duurste. Wij stuurden vooral op lage kosten; qua saldo per koe zaten we bij de 10 procent besten van Denemarken.”

De Gelderse emigranten lieten zich dan ook niet verleiden tot de rat race van groot, groter, grootst. Om hen heen zag Jacqueline wel nieuwe stallen verrijzen. „Het wordt ook een beetje gezien als een bewijs dat je het goed doet, als je na een paar jaar een nieuwe stal kunt zetten. Zeker voor emigranten”, zegt ze. Dan: „Maar vaak is het eerder een vorm van verkapt armoede. Dat je denkt dat je alleen goed kunt draaien als je uitbreidt...”

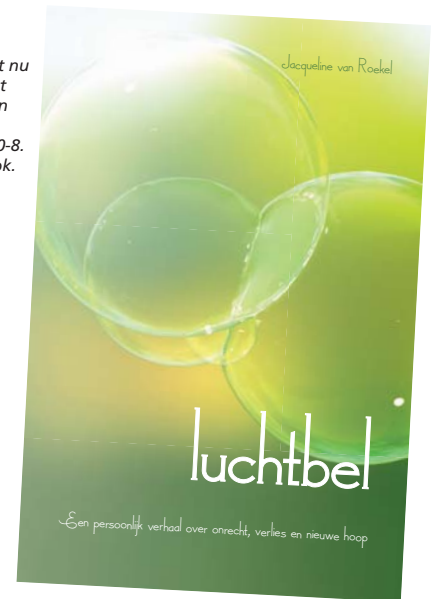
Schaalvergroting

In Denemarken nam de schaalvergroting tussen 2001 en 2008 een enorme vlucht. Bedrijven van 60 koeien breidden uit naar 200; bedrijven met 200 koeien groeiden naar 400 of 600 stuks. Ook varkenshouders draaiden goed en kochten grond; de grondprijzen schoten omhoog. De familie Van Roekel liet zich echter de kop niet gek maken. Ze

Het bord in de tuin van hun Deense huis verraadt de oorspronkelijke woonplaats van de familie Van Roekel.

Het boek *Luchtbel* is medio november uitgebracht en wordt nu ook vertaald naar het Deens. Jacqueline van Roekel, *Luchtbel*. ISBN 978-90-822753-0-8. Zie ook www.facebook.com/#!/luchtbel en jacquelinevanroekel.blogspot.dkl.

boerden rustig door, alles ging z'n gangetje. Totdat ergens in 2007 een vertegenwoordiger van een andere bank het erf opdraaide.

Of de familie Van Roekel wellicht interesse had in een goedkopere financiering? „Nou, besparen, daar waren we wel van.“ Aan de keukentafel werd met pen en papier voorgerekend dat ze op jaarbasis wel 200.000 Deense kronen – omgerekend ruim 26.000 euro – konden besparen als ze de gehele financiering onderbrachten bij de nieuwe bank en kredietvereniging. Dit zou een rentevaste lening zijn.

„Een paar dagen later belden ze op: we moesten komen tekenen. Dat paste op dat moment helemaal niet, Henk zat midden in de maïsoogst. Maar het móest echt per se die dag, volgens de bank.“ Tussen twee vrachten maïs door ging Henk snel naar de bank. Daar tekende hij een heel pakket papieren. „Pas jaren later kwamen we erachter dat er rente- en valutaswaps aan vast zaten.“

Swaps-leningen

Bij zogeheten swaps-leningen speculeert de bank met het schuldbedrag. Als de rente of de valutakoers stijgt, krijgt de ondernemer het verschil met de vaste rente terug van de bank, waardoor de financiering voor de ondernemer niet oploopt. Maar als de rente of de valutakoers daalt, moet de ondernemer het verschil bijpassen en betaal je dus meer. Op deze manier loopt de schuld dus steeds verder op.

In 2010 bleek dat de koers van de Zwitserse frank, een van de valutaswaps, maar bleef stijgen. „Toen wilde de bank dat wij een nieuwe lening zouden afsluiten, om het koersverschil te compenseren. Dat betekende dat we er een extra schuld van omgerekend tienduizenden euro's bij moesten nemen. Henk was in alle staten. Hij zei: 'Jullie hebben zelf met die swaps gespeculeerd, het is niet mijn schuld.' Maar de bank zette ons onder druk: ze dreigden dat ze dan alle financiering op slot zouden zetten, zodat we geen enkele

rekening meer konden betalen. Uiteindelijk moesten we dus wel tekenen.“

Steeds moeilijker

Naast de reguliere rente en aflossing aan de Kredietforening en de rente van de renteswaps kwam er dus nog een extra schuld bij voor de valutaswaps, waar ook weer rente over moest worden betaald. Elk kwartaal moesten ze een flink bedrag ophoesten, vertelt Jacqueline. „Toen beseften we: dit is een strijd die wij nooit gaan winnen. De bank kan met je doen en laten wat ze wil. Ze zijn er niet om je goed te adviseren of je door de crisis heen te helpen; ze willen alleen maar leningen verkopen en daar geld mee verdienen.“

Tegelijkertijd liepen namelijk de voerprijzen op en daalden de melkprijzen. Het werd steeds moeilijker om alles rond te breien en de rekeningen te betalen. Henk zette telkens een tandje bij. Met hard werken en zuinig aan doen – vanaf 2008 was er niets meer in het bedrijf geïnvesteerd – wisten ze toch elk kwartaal aan hun verplichtingen te voldoen. Dankzij de lage kostprijzen konden ze het redden, vertelt Jacqueline. Zelfs de privé-uitgaven voor het gezin, met inmiddels vier kinderen, konden worden betaald. „Al konden we natuurlijk geen gekke dingen doen.“

Bedreigd door de bank

Desondanks werden ze steeds meer onder druk gezet en bedreigd door de bank, volgens Jacqueline. Bij elk overleg werd Henk uitgekafferd omdat hij protesteerde tegen de onrechtvaardigheid van de renteswaps, waar ze zelf niet om hadden gevraagd en die in het keukentafelgesprek waren verzwegen. Daarbij had Jacqueline nog een bescheiden spaarpotje in Nederland. De bank wilde per se dat zij dat geld ook inbracht in het bedrijf, wat Jacqueline weigerde. (In Denemarken stond het bedrijf alleen op naam van haar

man.) Ook dat zette kwaad bloed bij de bank, die vervolgens de ruimte op hun rekening-courant verlaagde. „Ze wilden ons gewoon klem zetten. Ook de nabelling van Arla hebben ze op een gegeven moment ingevorderd, omdat ze wisten dat wij dat extraatje gebruikten om allerlei rekeningen te betalen.“

De hele situatie begon z'n tol te eisen, vooral bij Henk. „Je bent koeienboer in hart en nieren en je werkt hard, het bedrijf draait in feite hartstikke goed, maar je zit met een idioot hoge financiering waar je gewoon niet van af komt.“ Henk voelde zich een mislukking, kon er 's nachts niet meer van slapen. „We wisten ons gewoon geen raad. Heel wat nachten hebben we liggen janken, praten en bidden. In die tijd hadden we veel steun aan ons geloof.“

'In brugligt pant'

In het voorjaar van 2012 kreeg Henk voor de derde keer een zware longontsteking. De dokter constateerde een lichamelijke burn-out. Henk was óp van vermoeidheid, stond kotsend in de melkput. Het lichaam trok het niet meer. „Zelfs het gewone werk als voeren en melken, kreeg hij niet meer voor elkaar.“ Om Henk te ontlasten, namen ze een stagiair aan uit de Oekraïne. Dat is vrij gebruikelijk in Denemarken. Zo'n stagiair beurt elke maand een stagevergoeding. Ondertussen zette de bank hen steeds meer onder druk door te dreigen met een vorm van faillissement, waarbij de bank de volledige zeggenschap krijgt over de boerderij, terwijl de boer juridisch verantwoordelijk blijft en dus ook aan zijn betalingsverplichtingen moet blijven voldoen. „Dat heet in brugligt pant. Daar hadden ze steeds mee bedreigd, maar zolang wij nog elk kwartaal onze rente en aflossing konden betalen, konden ze dat niet doorzetten.“ Bedrijven die in brugligt pant zijn, zijn helemaal aan de geldwolven overgeleverd, aldus de gewezen boerin. De bank heeft namelijk volstrekt geen baat bij ►

Henk en Jacqueline boeren in Vinderup, in het noordwesten van Denemarken.

een vlotte afwikkeling van het faillissement. „Ze kunnen dan immers nog jarenlang de rente trekken.“ In Denemarken zitten heel veel boeren in deze situatie gevangen, weet ze.

Zelf failliet verklaren

De tweede faillissementsoptie is dat je jezelf konkurs verklaart. „Dan trek je zelf de stekker eruit. De bank heeft dan niets te zeggen, de curator neemt het over. Ook de swapsbetalingen stoppen dan.“ Deze vorm van faillissement was volgens hen de enige manier om te ontsnappen aan de wurggreep van het financiële systeem. Maar bijna geen enkele ondernemer durft hiervoor te kiezen, omdat adviseurs hameren op de grote gevolgen en de kans dat je per direct uit je huis kan worden gezet. Niettemin hebben Henk en Jacqueline die stap wel genomen. Op de dag dat ze wisten dat het melkgeld werd gestort – vrijdag 15 maart 2013 – hebben ze ‘s ochtends heel vroeg alle openstaande rekeningen betaald, zodat ze na het faillissement alle leveranciers recht in de ogen konden kijken. „Onze stagiair kon toen zeggen dat we niet meer in staat waren om zijn stagevergoeding te betalen. Hij kon ons toen konkurs verklaren, voordat de bank het door had.“ Het loon van de stagiair zou worden doorbetaald door een garantiefonds, wisten ze. Zo gingen ze op 20 maart failliet, voor hen moreel de enige juiste keuze. Jacqueline: „Hier wordt vaak gemekkerd over de landbouw, maar daar is in feite niks mis mee. Het probleem is de financiële sector. Wij waren gewoon de melkkoe geworden van de bank.“

In loondienst

Na het faillissement kwam de melkveehouder

bij de curator in loondienst om de koeien te verzorgen. De bank voerde vervolgens allerlei administratieve kosten op – enkele miljoenen kronen in een paar maanden – om het faillissementsbedrag groter te maken. „Nou, die kosten hebben wij niet gemaakt, dus die schuld mogen ze houden“, zegt Jacqueline ferm. „Daarvan gaan we geen kroon terugbetalen.“

In augustus 2013 werd hun boerderij overgenomen door een boer uit de buurt die zelfs meer betaalde dan de oorspronkelijke aankoopprijs. Alleen het restant van de swapschulden, die de bank in hun ogen zelf had veroorzaakt, bleven over. Het gezin huurt het woonhuis nu van de nieuwe eigenaar. Een andere buurman die kampt met rugklachten heeft Henk in loondienst genomen, en dat bevalt goed. „In de huidige Deense melkveehouderij kun je beter in loondienst werken dan zelf boeren“, stelt Jacqueline nuchter vast.

Luchtbel

Toch hebben ze geen spijt van de emigratie. „Afgезien van de financiële ellende bevalt het ons hier heel goed. Ons bedrijf liep prima en met onze burens kunnen we uitstekend overweg. Ook nu hebben we niet te klagen. We hebben best onze strijd gehad, maar al met al zijn we er wel sterker uit gekomen, ook als gezin.“

Hebben ze nooit gedacht: hadden we toen die papieren maar beter bestudeerd? „Natuurlijk denk je daar over na. Maar ik zou echt niet weten wat we anders hadden moeten doen. Ja, we hebben voor die lening getekend. Maar als jij je laat opereren, en de chirurg doet vervolgens iets heel anders dan wat hij belooft, ben jij dan daarvoor verantwoordelijk? Wij vertrouwden op de deskundigheid en het advies van de bank.“

Het afgelopen jaar heeft ze alle ervaringen opgeschreven en verwerkt in een persoonlijke roman, getiteld Luchtbel. „Er is ons onrecht aangedaan. Dat wil ik aan de kaak stellen. Ook voor anderen die daar nu in zitten en mee tobben. Maar of het helpt? Het enige wat helpt, is dat alle boeren tegelijkertijd hun sleutels inleveren bij de bank.“

Laatste daad van verzet

Ten slotte vertelt ze, met enig vilein, hoe Henk haar in juni vorig jaar ophaalde met de trekker om te kijken naar ‘hun’ veld met wintertarwe. Als laatste daad van verzet had hij daar iets in geschreven. Hij tilde haar met de bak van de voorlader omhoog, zodat ze het kon lezen. ‘Fuck’ stond er, gevolgd door de naam van de bank, en ‘fuck’ met de voornaam van de bankdirecteur. Geweldig vond ze het. „Maar die namen ga ik niet noemen – ik wil geen claims aan m’n broek.“ ■

De financiële situatie resulteerde uiteindelijk in een lichamelijke burn-out bij Henk van Roekel.

